

ВПЛИВ ПЕРЕНЕСНИХ ЗНАЧЕННЯ ТА ВЖИВАННЯ НА МОРФОЛОГІЧНУ ПАРАДИГМАТИКУ ІМЕННИКІВ

Світлана КОВТЮХ (Кіровоград, Україна)

У статті розглянуто різницю між переносним значенням та переносним уживанням лексем сучасної української мови, а також яким чином ці явища впливають на морфологічну парадигматику субстантивів.

Ключові слова: переносне значення, переносне вживання, морфологічна парадигматика, парадигма, відмінювання.

The author considers the difference between the figurative sense and the figurative use of lexemes in modern Ukrainian language as well as the way these phenomena influence the morphological paradigm of the substantives.

Key words: figurative sense, figurative use, morphological paradigmatics, paradigm, declination.

Не в усіх українських підручниках та посібниках з лексикології для ВНЗ розмежоване лексичне значення та лексичне вживання слова, досить часто розглянуте тільки перше явище і як його різновиди – метафора, метонімія, синекдоха. Не було предметом вивчення в українському мовознавстві те, яким чином переносне вживання впливає на систему словозміни іменника, спорадично розглядався вплив семантики на відмінювання слів, що й зумовило актуальність публікації.

Мета статті – дослідити різницю між переносним значенням та переносним уживанням слів і з'ясувати, яким чином від вторинного лексичного значення або від семантичного процесу індивідуального використання слова в певному контексті залежить його морфологічна парадигматика. Реалізація мети передбачає розв'язання таких конкретних завдань: 1) встановити типи переносних значень слів; 2) визначити різновиди переносного вживання; 3) простежити вплив цих явищ на вибір відмінкових парадигм іменників у сучасній українській мові.

Тільки переносне значення, у межах якого розрізняють такі типи: метафору, метонімію, синекдоху, виокремлюють О. І. Бондар, Н. Я. Грипас, А. П. Грищенко, О. Д. Пономарів та інші [1: 212-214; 3: 119-121; 4: 139-149; 10: 42]. Н. Г. Шкурятяна різновидами переносних значень називає метафору та метонімію, проте до останньої зараховує також випадки, коли назва частини використана замість найменування цілого [13: 218]. Не вказано в посібнику про те, що назва цілого чи загального, навпаки, може бути застосована в значенні частини або одиничного. Тобто термін „синекдоха” не згаданий, але деякі приклади вживання цього тропа в художніх текстах використані.

Відомо, що синекдоха – це власне різновид метонімії, оскільки частина й ціле завжди суміжні між собою. Це троп, стилістична фігура, яку з погляду історичної поезики кваліфікують як першотроп – „джерело формування трохеїчного простору мов, зокрема, двох головних трохеїчних механізмів – метонімії й метафори (Ж. Дюбуа, Ц. Тодоров, П. Шофер, Д. Райс)” [11: 647].

Чітко розмежовує переносне значення та переносне вживання слова І. П. Ющук, не вказуючи при цьому типів першого семантичного явища й зазначаючи: „Переносне вживання слова відбувається в мові у вигляді метафори, метонімії, синекдохи” [14: 164].

Переносне вживання, як твердить дослідник Ю. В. Лисенко, – це індивідуально-авторське використання слова „в іншому значенні з метою створення образності. Таке використання має оказіональний характер; воно не закріплене в мові і не входить до семантичної структури слова” [7: 158].

У томі „Лексика і фразеологія” академічного видання „Сучасна українська літературна мова” (1973) І. С. Олійник, розмежовуючи переносне значення і переносне вживання, звертає увагу на те, що як пряме значення слова, так і переносне – сталі, закріплені в мові суспільною практикою її носіїв; переносне „сприймається як нове, окреме значення” відомого вже раніше слова, при цьому мовці ніколи не змішують указаних значень. „Цим переносні значення відрізняються від переносного вживання слова, що використовується в мовленні як один із засобів надання висловленню певної образності й виразності” [8: 33]. Автор виділяє метафоричні, метонімічні й функціональні перенесення найменувань [там само].

Метафоричні значення, які є найбільш активним явищем у процесі розвитку полісемії, бувають загальноновживані, загальновідомі, звичайні для мовців, „їх без будь-яких ремарок фіксують словники як різні нейтральні значення багатозначного слова”, та узуальні, також зрозумілі для мовців, проте такі, що зберігають образний зміст, їх теж засвідчують тлумачні лексикографічні джерела, але при цьому використані відповідні ремарки [8: 34].

Різні думки існують щодо різниці між метонімічними переносними значенням та вживанням. Частина дослідників назви посуду замість його вмісту (*випити чашку, з'їсти тарілку, осушити келих, перелити каструлю* тощо) та прізвища авторів замість їхніх творів (*читати Франка, милуватися Айвазовським, слухати Баха, вивчати Потебню* тощо) зараховує до переносних значень (Л. А. Булаховський, О. В. Калінін та ін.), частина – до переносних уживань (Д. М. Шмельов, І. С. Олійник та ін.) [8: 35–36].

На нашу думку, такі приклади перенесення за суміжністю варто зарахувати до узуальних, оскільки власна чи загальна назва має переносне метонімічне значення тоді, коли більшість мовців усвідомлює його поза контекстом й не плутає з основним значенням: *Не можна не погодитися з відомим скovorодіанцем, тисьменником Валерієм Шевчуком, що „Сковороду більше знають, як читають”* (Із журналу).

До речі, у багатьох наукових джерелах, навіть тих, де автори розрізняють переносне значення та переносне вживання слів, серед прикладів засвідчена плутанина. Справді, одним з критеріїв розмежування цих лексико-семантичних категорій є фіксація чи нефіксація відповідних лексичних метафоричних або метонімічних перенесень тлумачними словниками. Проте цей чинник не є абсолютним, оскільки не завжди лексикографічні праці, створені різними авторськими колективами чи окремими вченими, однаково засвідчують окремі семми багатозначних слів. Різні набори лексичних значень полісемантичних лексем можливі й у тому самому словнику. Наприклад, до слова *клас* у 4-му значенні „підрозділ початкової, середньої школи, гімназії, ліцею, що охоплює учнів одного року навчання та однакового рівня знань” без додаткових семантико-стилістичних ремарок зараховане метонімічне переносне значення „учні такого підрозділу” (ВТС: 544). Лексема *зал* у 1-му значенні засвідчена із семмою „велике приміщення для багатолюдних зборів, засідань, занять і т. ін.” та додатковим метонімічним перенесенням „про людей, що є в залі” (ВТС: 400). Подібно слово *аудиторія (авдиторія)* має 1-е значення „зал для читання лекцій, доповідей”, 2-е з граматичною ремаркою „збірн.” та лексичною „перен.” – „слухачі лекції, доповіді, промови і т. ін.” (ВТС: 46). Іменники на кшталт *університет* („1. Вищий навчальний заклад, наукова установа з різними гуманітарними та природничо-математичними факультетами... 2. Будинок, у якому міститься цей заклад” – ВТС: 1508), *фірма* („1. Торговельне, господарське або промислове підприємство, що користується правом юридичної особи, під маркою якої продаються товари, надаються послуги або випускаються вироби” – ВТС: 1538), *цех* („2. Основна виробнича одиниця, відділ промислового підприємства. // Приміщення, де розташовано такий відділ” – ВТС: 1582) фігурують у посібниках, підручниках, довідниках для вищої школи як приклади метонімічних переносних значень із семмою „особи, які працюють чи навчаються в указаних закладах, установах чи підрозділах”, для такого значення характерна погасла образність, тому його й зараховують до переносних метонімічних значень, а не вживань, незважаючи на його відсутність у тлумачному словнику.

Крім того, жоден друкований чи навіть електронний лексикон не може вмістити всього словникового запасу певної мови (наприклад, однотомні великі тлумачні словники європейських мов (Brockhouse, Webster, Larousse, Longman, Oxford, словники В. Даля, С. Ожегова та ін.) мають від 80 до 500 тис. гасел, цитований „Великий тлумачний словник сучасної української мови” (2005) має реєстр 250 000 слів, остання комп'ютерна версія „Словників України” – 4.0 уміщує 257 000 одиниць, електронна картотека видавництва „Перун” налічує понад 1 млн. слів). Традиційно в лексикографічних виданнях подане лексичне значення тільки загальних назв. Якщо обсяг апелятивів у межах окремої мови становить сотні тисяч, то онімів – мільйони. Ю. О. Карпенко зазначав: „Кожна національна мова має від 100 до 400 тис. слів, а разом із власними назвами – більше 10 млн.” [Карп: 184].

Звичайно, власні назви різних класів засвідчені в ономастичних словниках. Наприклад, до згаданого „Великого тлумачного словника сучасної української мови” (2005) включено

кілька додатків: „Імена та по батькові, поширені в Україні”, „Населені пункти України”, „Гідрографічний словник (водойми України)”, „Орографічний словник (назви об'єктів земного рельєфу України)”, „Країни світу (офіційні назви)”. Проте в ономастичних лексикографічних працях власні назви подані в прямому значенні.

Чи не єдиним у світі є унікальний „Словарь коннотативных собственных имен” Є. С. Отіна, у якому автор уперше в слов'янській лексикографії (і не тільки слов'янській!) зібрав власні назви різних розрядів (топоніми, антропоніми, хрононіми, ергоніми та ін.), що в російській мові функціонують і як звичайні оніми, і як пропріальні одиниці, які розвинули додаткові переносні значення (конотації). На думку автора, конотативні оніми з вторинними значеннями можна зарахувати до складу ономастичних універсалій, характерних для словникового складу більшості мов світу [9: 5].

До словника увійшли переважно узуальні конотативні власні назви інтер- та інтралінгвального типів і тільки незначна кількість оказіональних, індивідуально-авторських, конотонімів – з метою продемонструвати різницю між ними [9: 14]. Серед власних назв, як і серед загальних, функціонують переносні значення із живою та погаслою образністю. Останні деривати Є. С. Отін не розглядає.

Наприклад, ніколи не мали додаткового стилістичного навантаження лексичні значення апелитивів, що утворилися за принципом суміжності від онімів й позначають назви конкретних предметів, речовин, тканин, напоїв, різноманітних одиниць вимірювання, термінів тощо: *боржомі* (назва води від грузинського ойконіма), *рокфор* (різновид гострого сиру з овечого молока від назви французького села), *вулкан* (геологічне утворення, гора з кратером, утворена від власного імені давньогрецького бога вогню), *алгоритм* (спосіб розв'язання задач, одне з основних понять математики та кібернетики від французької, до якої прийшла з латинської, форми імені середньовічного узбецького математика Мухамеда Ібн Суса (арабізоване ель-Хорезмі)), *бел* (одиниця гучності звука від прізвища американського вченого – основоположника телефонії), *бентлі* (марка легкового автомобіля класу „люкс” від прізвища англійського підприємця, винахідника та конструктора машин), *болівар* (широкополий капелюх з дрібної, сітчастої соломки від прізвища керівника боротьби за незалежність іспанських колоній у Південній Америці), *гіннес* (темне пиво від прізвища ірландського пивовара), *джакузі* (гідромасажна ванна, що походить від прізвища американського винахідника й підприємця італійського походження), *шмайсер* (німецький автомат часів Другої світової війни від прізвища німецького конструктора стрілкової зброї) та інші. З погляду дериватології в указаних випадках у межах лексико-семантичного способу творення відбулася апелитивація, або процес, унаслідок якого не тільки змінилося лексичне значення похідного слова, а й відбувся перехід деривата з розряду пропріальної лексики до апелитивної (деонімізація власної назви), при цьому не виникають додаткові експресивно-оцінні семи.

Три поступові етапи апелитивації виокремлює Ю. О. Карпенко, а саме: перший, початковий (онім „робить перший крок у напрямку свого переходу”, не змінює свого статусу, проте розвиває нове значення), другий (виникає нове, загальне слово, яке зберігає семантичний зв'язок з твірною власною назвою), третій (апелитив функціонує із самостійним значенням, у свідомості мовців втрачений зв'язок з онімом, від якого утворений, тобто відбулося „забування” власної назви) [6: 9].

У вказаних дериватах відбуваються зміни і з погляду морфологічної парадигматики. Назва міста *Боржомі* – с. р., назва води *боржомі* – ж. р. (ВТС: 93), спільним є те, що це іменники нульової відміни, з неповною парадигмою *singularia tantum*. У „Словниках України” останнє слово, очевидно, помилково марковане подвійною категорією ч. або с. р., а також подано з повною відмінковою парадигмою (СУ–3.2). Субстантиви *бентлі*, *джакузі*, *вулкан*, *алгоритм*, *бел*, *болівар*, *гіннес*, *шмайсер* унаслідок апелитивації перейшли до розряду неістот. Незмінювані іменники *бентлі*, *джакузі* мають повні парадигми, прізвища, від яких вони утворені, традиційно характеризуються як іменники подвійного – чоловічого або жіночого роду. За родовими назвами *бентлі* (у значенні *автомобіль*) відносять до ч. р., а *джакузі* (за аналогією до поняття *ванна*) – до категорії ж. р. Змінювані чоловічі прізвища *Белл*, *Болівар*, *Гіннес*, *Шмайсер* як іменники поза контекстом також можуть бути чоловічого

або жіночого роду (в останньому випадку набувають статусу невідмінюваних слів), мають форми однини і множини, у Р. в. одн. закінчення *-а*, у Д. в. одн. – дублетні *-ові, -у*, у М. в. одн. – *-ові, -і, -у*, у З. в. мн. поряд з формою, тотожною Р. в. мн., можлива рідковживана з прийменником *у (в)*, флексія якої формально збігається із закінченням Н. в. мн.: *податися в Белли, прагнути в Болівари, мітити в Гіннесси, готуватися в Шмайсері*. Досить часто прізвища в таких контекстах набувають переносного, стилістично негативного чи іронічного забарвлення. Загальні назви *бел, болівар, шмайсер* мають повні парадигми й, на відміну від твірних прізвищ, тільки категорію ч. р. У Р. в. одн. закінчення *-а*, оскільки перший позначає фізичну одиницю виміру, а два останні – просторові предмети, які піддаються лічбі. Форма З. в. мн. збігається, як і в усіх назвах неістот, з формою Н. в. мн. Для апелятива з повною парадигмою *алгоритм* у Р. в. одн. в значенні математичного терміна характерне закінчення *-у*. Для назв неістот *бел, болівар, шмайсер, рокфор, вулкан, алгоритм, гіннес* у Д. в. одн. засвідчені дублетні закінчення *-у, -ові*, у М. в. одн. – *-і, -ові, -у*.

Якщо порівняти з твірними власними назвами загальні *рокфор* і *гіннес*, то вони набувають закінчення Р. в. одн. *-у* відповідно до нового переносного речовинного значення (сорт сиру і сорт пива). Назва французького села *Рокфор-сюр-Сультон* і в українських, і в російських текстах зафіксована як невідмінювана: *Відразу за Рокфор-сюр-Сультон розташовані 17 печер, що простягаються на 12 рівнях на глибину до 2 км* (Вікіпедія). *Секрет его производства, по-прежнему, хранится в тайне, поэтому настоящий рокфор умеют делать только в одном месте – в пещерах Рокфор-сюр-Сультон в горной местности Комбалу* (3 інтернету). З погляду морфологічної парадигматики ця назва в українській мові повинна відмінюватися тільки в однині в кінцевому сегменті основи, у Р. в. одн. мати закінчення *-а*. Проте перший компонент, від якого утворена назва сиру, – невідмінюваний. Прізвище *Гіннес* характеризується повною парадигмою й закінченням *-а* в Р. в. одн.

Субстантив *вулкан* має форми однини та множини, проте походить від міфонуіма *Вулкан*, що вживається тільки в однині. Форми Р. в. одн. обох іменників тотожні, уживаються із закінченням *-а* (перший належить до семантичної групи чітко окреслених предметів, які піддаються лічбі, другий – до назв істот). Крім рекомендованого порядку форм у Д. та М. в. одн., ці іменники, як і інші ч. р., утворені від назв істот, відрізняються формами З. в. одн.: у назвах істот ця форма тотожна Р. в. одн. (*бачити Вулкана, Белла, Болівара, Гіннесса, Шмайсері*), а в назвах неістот збігається з Н. в. одн. (*бачити вулкан, болівар, гіннес, шмайсер; менший за бел*).

Оказіональні конотоніми або стають узуальними, коли у свідомості мовців поза контекстом асоціюються з їхніми новими переносними значеннями й не сплутуються з прямим основним значенням твірного оніма, або залишають за собою статус індивідуально-авторських утворень, які тільки в окремому тексті (текстах) виконують образно-стилістичну функцію. Рідше в мові та сама пропріальна назва може мати й okazіональне, й узуальне лексичне значення. Наприклад, назва столиці Узбекистану *Ташкент* у російській (та й українській мовах) має переносне значення „нестерпна спека, задуха”, лексему з такою семантикою Є. С. Отін кваліфікує як „узуальний інтралінгвальний конотативний топонім з великою поширеністю” [9: 327]. Крім того, дослідник звертає увагу на індивідуально-авторське переосмислення цього оніма, зокрема „в одному з оповідань В. Шукшина слово *Ташкент* отримує значення „лазня”; у „Господах ташкентцах” М. Є. Салтикова-Щедріна воно вживається як синонім сваволі й дикунства, як назва „країни, що лежить усюди, де б’ють по зубах” [9: 8]. Також ця власна назва як „узуальний інтралінгвальний конотативний топонім, що використовується в певному соціальному жаргоні”, зокрема карних злочинців, відома із значеннями: „схвальний вигук („Ташкент!”) при вигляді добре натопленої пічки”, „вогнище”, „натоплена піч”, „батарея парового опалення”, „перерва в роботі, перерва на відпочинок” [9: 328–329]. Це слово хоч і вживається на позначення конкретних предметів, які з морфологічного погляду мають повну парадигму, проте, як правило, і в прямому, і в переносному значенні чи вживанні використовується у формах однини, тобто формально зміни лексичного значення не впливають на морфологічну парадигматику.

Різновидом переносного значення може бути функціональне, коли назва з одного предмета чи явища переноситься на інші за умови, що предмети мають певну спільність у функціях. Нерідко поява переносного значення зумовлюється кількома причинами.

І. С. Олійник зазначає: „Одночасно можуть діяти і подібність ознак, і метонімічність, і функціональне перенесення” [8: 36].

Чотири типи переносного значення, „два з яких ґрунтуються на переносах найменувань з одного об’єкта позначення на інший, а два наступні – на переносах значень від однієї мовної одиниці до іншої”, виділяє професор О. О. Тараненко, а саме: 1) „зумовлені процесами метонімії”; 2) „зумовлені процесами метафори”; 3) „на основі суміжності мовних одиниць у межах певного стабільного” контекстуального оточення – переносні значення, „зумовлені синтагматичним переміщенням значення з можливою наступною конденсацією”; 4) „на основі їхньої формальної подібності, коли одиницям, тотожним або близьким за оформленням, несвідомо чи, навпаки, навмисно, спеціально приписуються й тотожні або близькі значення”, – переносні значення, „зумовлені процесами „народної етимології”, гри слів... До останнього типу прилягає й утворення” переносного значення „під впливом звукосимволізму і звуконаслідування, оформленого у вигляді вже наявного”, близькозвучного слова [12: 468]. Існують також і проміжні типи, які набагато складніше визначати.

Переносні вживання, на думку В. В. Виноградова, – „це або слід колишніх застосувань слова, які не створили окремого значення, або нове застосування одного із значень слова в індивідуальному, не зовсім звичайному фразеологічному оточенні”. При цьому „виникають нові, своєрідні змістові відтінки. Проте ці семантичні нюанси не утворюють самостійного значення” [2: 22].

Як уже зазначалося вище, переносне вживання слова реалізується в окремих текстах у вигляді тропів: метафори, метонімії, синекдохи. О. О. Тараненко „індивідуально-авторські, не усталені в загальнонародній мові слововживання” метафоричного, метонімічного та іншого характеру „з яскравим виражально-зображальним ефектом” (на відміну від лексичних значень, відомих мовцям) називає образністю в лексикографії, або образними слововживаннями [12: 423].

Найчастіше синекдоха свідчить про okazіональне вживання слова. Досить рідко внаслідок синекдохічного перенесення утворюється нове узуальне значення. Наприклад, *слово* в значенні „мова” (ВТС: 1345) засвідчене тлумачними словниками, при цьому воно функціонує тільки в однині, а в прямому значенні характеризується повною парадигмою. Хоч синекдоха і є різновидом метонімії, але, очевидно, варто виокремлювати й синекдохічний тип переносного значення.

Спочатку виникає переносне вживання слова, наприклад, унаслідок метонімії, від назви програмного вірша „*Каменярі*” І. Я. Франка почали іменувати *Каменярем*, із часом це значення перетворилося на узуальне, хоч і не фіксується словниками: *І та сокира, що гострив Тарас, і молот той, що Каменяр підноси́в, виборювати правду кличуть нас, – ми ідем* (Р. Качурівський).

Загальна назва професії онімізується, переходячи у власну, з іменника-істоти з повною парадигмою перетворюється на поезопоетонім (власну назву поетичного твору), що вживається тільки в множині, потім унаслідок трансонімізації відбувається не просто зміна лексичного значення, а й морфологічної парадигми: іменник стає назвою істоти *singularia tantum*.

Іменник *Голгофа* первісно означав: „назва гори в Єрусалимі, де відбулася страта Ісуса Христа”, уживався тільки в однині. З неповною парадигмою в значенні „місце страти, мук” це слово зафіксоване у „Великому тлумачному словнику сучасної української мови” (ВТС: 249), у „Словниках України” топонім з переносним значенням засвідчений з повною парадигмою (СУ–3.2). Є. С. Отін подає ще й такі значення: 2) „важкі випробування, страждання, муки”, 3) „страта, мученицька смерть” [9: 117–118]. У тексті *Мені здається: людство у біді, земля напередодні катастрофи і мучеників ждуть нові голгофи*, – коли нема лелеки у гнізді (Л. Бенедишин) перенесення конкретизоване екологічними проблемами.

Отже, варто розмежовувати переносне значення та переносне вживання слів, а це не завжди роблять автори підручників, посібників, довідників для вищої школи. Переносне значення – це вторинне лексичне значення полісемантичного слова, що виникає внаслідок перенесення найменувань одних предметів, явищ, ознак, дій на інші на основі подібності чи

суміжного зв'язку між ними. Переносне значення – похідне від прямого й асоціюється з ним. Ці значення у вигляді семем фіксуються словниками. Розрізняють такі типи переносних значень слів: метафоричне, метонімічне, функціональне. Варто виокремити й синекдохічне, хоч воно нечасто стає загальноживаним. О. О. Тараненко виділяє чотири типи переносного значення: два ґрунтуються на переносах найменувань з одного об'єкта позначення на інший, а два наступні – на переносах значень від однієї мовної одиниці до іншої.

Переносне вживання – це завжди образне, індивідуальне за змістом, оказіональне, характерне тільки для одного чи кількох текстів, ситуативне використання слова з певною стилістичною метою. Зазвичай лексичне значення, що виникає внаслідок такого вживання слова, не закріплене у свідомості мовців, його не фіксують тлумачні словники. Із часом переносне вживання може стати номінативним, якщо його усвідомлюють користувачі й відрізняють від первинного, прямого. При цьому, особливо для онімів різних класів, не обов'язковим є вживання такого перенесення в лексикографічних працях (указаний чинник – допоміжний). Переносне вживання реалізоване в мові у вигляді метафори, метонімії й синекдокси.

Морфологічна парадигматика іменника залежить, крім багатьох чинників, від переносного значення чи переносного вживання слів. Унаслідок лексико-семантичної деривації, зокрема апелятивації, онімізації, трансонімізації, може змінюватися рід, число, категорія істоти/ неістоти, окремі відмінкові закінчення тощо. Можливе й формальне збереження морфологічної парадигми твірного слова. Словозмінні форми різних переносних значень слова варто фіксувати в граматичних або парадигматичних словниках, принагідно – переносні вживання, які або залишаються оказіональними, або стають узусними.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

ВТС – Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ „Перун”, 2005. – 1728 с.

СУ-3.2 – Словники України – інтегрована лексикографічна система / В. А. Широков, О. Г. Рабулець, І. В. Шевченко та ін. – К. : Український мовно-інформаційний фонд, 2001–2008.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бондар О. І. Лексикологія / О. І. Бондар // Бондар О. І. Сучасна українська мова : Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія : навчальний посібник / Бондар О. І., Карпенко Ю. О., Микитин-Дружинець М. Л. – К. : ВЦ „Академія”, 2006. – С. 195–294.
2. Виноградов В. В. Основные типы лексических значений слова / В. В. Виноградов // Вопросы языкознания. – 1953. – № 5. – С. 3–29.
3. Грипас Н. Я. Лексикологія / Н. Я. Грипас // Сучасна українська літературна мова : підручник / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін. ; за ред. М. Я. Плющ. – К. : Вища школа, 1994. – С. 115–135.
4. Грищенко А. П. Лексикологія / А. П. Грищенко // Сучасна українська літературна мова : підручник / А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін. ; за ред. А. П. Грищенка. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Вища школа, 1997. – С. 98–225.
5. Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства : підручник / Ю. О. Карпенко. – К. : Видавничий центр „Академія”, 2006. – 336 с.
6. Карпенко Ю. О. Творення загальних назв від власних / Ю. О. Карпенко // Українська мова і література в школі. – 1973. – № 10. – С. 23–30.
7. Лисенко Ю. В. Лексика. Фразеологія / Ю. В. Лисенко // Сучасна українська мова : довідник / Л. Ю. Шевченко, В. В. Різун, Ю. В. Лисенко ; за ред. О. Д. Пономаріва. – К. : Либідь, 1993. – 336 с.
8. Олійник І. С. Слово в лексичній системі української мови / І. С. Олійник // Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія / за заг. ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1973. – С. 27–100.
9. Отин Е. С. Словарь коннотативных собственных имен / Е. С. Отин. – Донецк : ООО „Юго-Восток, Лтд”, 2004. – 412 с.
10. Пономарів О. Д. Лексикологія / О. Д. Пономарів // Сучасна українська мова : підручник / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін. ; за ред. О. Д. Пономарева. – К. : Либідь, 1997. – С. 90–102.
11. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2010. – 844 с.
12. Українська мова. Енциклопедія / ред. кол. : В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови), М. П. Зяблюк та ін. – К. : Укр. енциклопедія, 2000. – 752 с.
13. Шкурятяна Н. Г. Лексикологія / Н. Г. Шкурятяна // Шкурятяна Н. Г. Сучасна українська літературна мова : модульний курс ; навчальний посібник / Н. Г. Шкурятяна, С. В. Шевчук. – К. : Вища школа, 2007. – С. 212–251.
14. Ющук І. П. Українська мова / І. П. Ющук. – К. : Либідь, 2003. – 640 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Світлана Ковтюх – кандидат філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: морфологічна парадигматика, лексикологія української мови.